

Intellectual ýetmezçiliği

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

Intellectual ýetmezçiliği INTELLEKTUAL YETMEZCILIGI

kitapcy.ru

«Biziň mähellämiz» şeýle diýýär:

– Oppozisiýanyň dereksizdigi üçin Erdogan şunça ýyllap häkimiýetde otyr!

Eýse oppozisiýa nädip dereksiz boldy, nämäni oñaranok?

Syýasy ugursyzlyk ýaly köpugurly jogabam berip bolar. Meselem, «intellectual kemterligi, ýetmezçiliği» bolup bilermi?

Aýratynam, 14-ji maýdaky saýlawdan öñ şu barada pikir etdim: aglabasy sosial mediýadaky «ansamblidan» gorkup, «Kylyçdaroglynyň kerwenine» goşuldy! Bilyän zatlaryny ile-güne duýdurmadylaram...

Jemgyýete ugur-ýol görkezmeli akyllı-başlı, giň gözyetimli adamlarymyza ne döw çalды? Munuň üstünde jedelleşsek gowy bolmazmy?

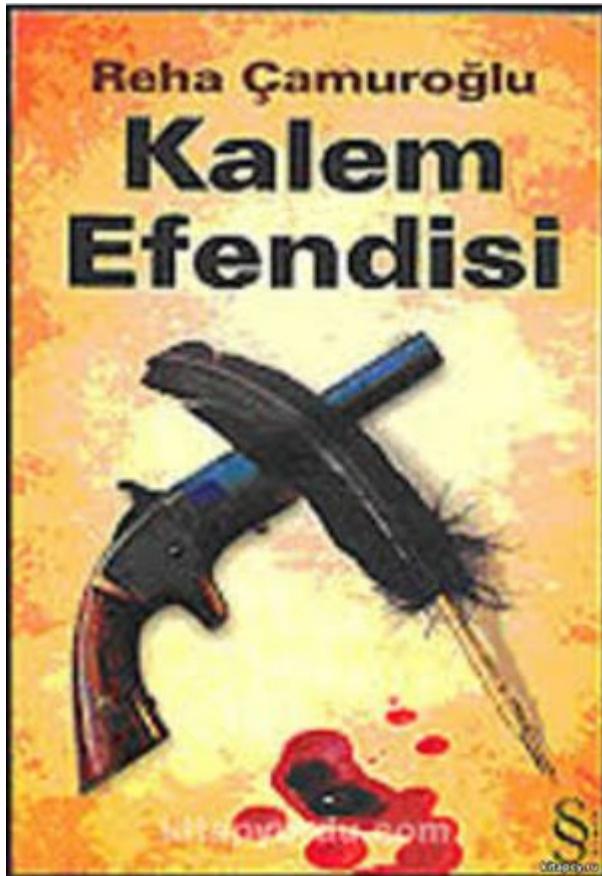
Intellectuallarymyz taryhy myzyň miwesidir:

Şejeresine-gelip çykyşyna seretseg-ä, intellectual bilen işgäriň kategoriýasy birräk gelýär: (intellectual – intelligensiýanyň wekili, intelligent) «galama erk edýän adam», «galamgär», «galam hojaýyny».

Osmanlyda işgär-intelligentual ýörite tabşyryk boýunça pikirlenýärdi we ýazýardy. Şeýle «maglumat tehniklerinden» diňe köşge «garawulçylyk hyzmatyny» etmek talap edilýärdi. Olar häkimiýet başında oturanlara baknadylar. Gowy görülmegi özlerine dereje bilyärdiler...

Wagtyň geçmegin bilen olaryň az sanlysy tradision düşünjeden daşlaşyp, özlerini «häkimiýetiň ruhy maslahatçysy» hasaplan badyna düşünişmezlik ýüze çykdy. Mithat paşa, Namyk Kemal

ýalylar sürgüne ýollandы...
Intellectual bizde turuwbaşdan öli dogdy.
Günbatarly intellectual bilen biziň intellectualymyzyň ösüşi tapawutly boldy. Ol ýerde senagatlaşma bilen birlikde işçiler synpynyň, buržuaziýanyň emele gelşi täsirli bolsa, bizde hemiše feodalizmiň-köşgүn kölegesi abanyp durdy.
Onsoñam bizde intellectualyň ösüşi Günbataryň gönüden-göni translýasiýasy arkaly boldy. Bu ýagdaý halkdan üzñe elitarizmi dowam etdirdi...
Jemgyýete aň etmekde we wekilçilikde agsaýan işgär gelip çykyşly intellectual biziň ilde hiç kök urup, pyntyk ýaryp gidibermedi, göydükligine galdy...

* * *

«Galam hojaýynlygыndan» döwlet gullukçylygyna ýönelme täze syýasy ugurlaryň oňlanmagynda – harby gullukçykaryň täsiri bilen reformalar belli bir derejede üstünlik gazandy: «Ikinji Meşrutyýet» (Ikinji Konstitusion monarhiýa öwrülişigi)... Intellectualymyz ýurduň şertlerini bilmeýändigi üçin barybir soňky demini sanaýan imperiyany halas etmäge hiç hili goşandy bolmady. Gowşakdy, aýratynam teoretiki dünýäsi çigdi. Göreşe hiçem ynanmadık «liberal» Ali Kemal ýaly stambully

hojaýynlar bolsa hemiše daş-töweregine gorky ýaýdy we azatlygy mandatçylykda gözledi...

Beýleki bir ýanda uly çagşamalary başdan geçirenem bolsa, sanlary ujypsyz-da bolsa, garaşszlyk üçin göreşen intellektuallarymyz bolmady diýip bolmaz. Ýöne olaryň barmak büküp sanaýmaly sanlary bardy.

Respublikamyz şolar ýaly intellektual gytçylygynda guruldy.

Anadoly rewolýusiýasynyň öňbaşçysy Atatürkden soň respublikan rewolýusiýalar dowam etdirilmedi. Elitarist işgär-býurokrat klikasy ýene häkimiýete eýe boldy, yzagalaklaşma döwri başlady. Muňa garşıy çykan güýcsüz intellekt nesli gyran-jyran edildi.

Intellektualymyzyň 1971-nji ýylyň 12-nji martynda ýagyrnişligi otlandy.

Intellektualymyzyň 1980-nji ýylyň 12-nji sentýabrynda ýagyrnişligi otlandy.

Iň uly ýagyrnişlik otlama neoliberal ideologiyanyň gegemoniýasy bilen bolup geçdi.

Intellektual tradisiýasy, praktikasy respublika bilenem ýola girip gidibermedi.

Türk intellektualy çagalygyna galdy. Bili döwüldigiçe, ýagyrnişligi otlandygyça illýuziýalara maýyl boldy, halk bilen birigip bilmezligiň üstünde kelle agyrtyjak bolýan ýokdy. Osmanlyda başlan elitarizm altmysynjy-yetmişinji ýyllarda «mähelle komitetleri» bilen aradan aýrylmaga synanyşylanam bolsa, üstünlik gazanyp bolmady.

Ýalçyn Küçük muny şu gysga jümle bilen düşündirdi:

– Türk intellektualy kellesi bilen ýöredi, aýagy bilen pikirlendi!

Ýalçyn Küçük

* * *

Häzirem görüp durus:

Intellectual türme yzasyň diýseň gowy görýär.

Türmeleri hiç ünsden düşürenok. Köpcülikleýin ahy-nala çärelerine köp üns berýär. Aýdym aýdyp, şygyr okap gözýas dökmegi, saga-sola urunmagy protest bildirmekdir öýdýär...

Wah! Soňky kyrk ýyl bări oppozision iş alyp barma formasy köpcülikleýin üýşmeleň geçirirmek derejesine düşürildi. Çözgündine garaşýan problemalaram diňe medeni ugur bilen çäklendirildi.

Neoliberal ideologiýa ykdysadyýeti oýlanyp-ölcerip hereket etme ugrundan çykardy. Halk bilen diňe (alawy-kürt we başgalar) etnos arkaly ýakynlyk ýola goýulmalydy! Özem şeýle ideologiýanyň iň täsirli guraly bolan gorky şindizem baş rolda çykyş edýär: «saýlawda üstün çyksalar şerigat düzgünleri giriziljekmiş!» Yzyndan olary saýlanlara duşmançılık edilmegi geň däl!

Köksüz-damarsyz, ugur-utgasycz, halkyna üzňeleşen intellectual şindizem pytraňny halda. Bu golaýda onuň başyny birikdirip boljaga meñzänok. Köplenjem aňsat ýoly, başdansowmalygy, zähmetsizligi, ýaltalygy saýlap alýar...

Ýigrimi bir ýyllap oppozisiýa üstünlik gazanyp bilmedik bolsa, munuň günäsini diňe Respublikan Halk partiýasynyň (JHP) üstüne atmak meseläni hasam ýüzleýleşdirýär. Çuňurak gazjak boluň.

Meselem, intellectual dogrup bilemezok. Kemter gaýdýarys. Adamy täzeläp bilemezok.

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 19.07.2023 ý. Publisistika